

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ГАВРУТЕНКО ЛЕСЯ АНАТОЛІВНА

УДК 378.14:37.015:33 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ
СПЕЦІАЛІСТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному авіаційному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
БУЛГАКОВА Наталія Борисівна

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТЕЛОВАТА Марія Теодозіївна
Національна академія статистики, обліку
і аудиту, кафедра бухгалтерського обліку,
завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент
РАХМАНОВ Віталій Олегович
Секція з оборонних проблем Міністерства
оборони України при Президії Національної
академії України, старший науковий
співробітник

Захист відбудеться 29 травня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному авіаційному університеті за адресою: 03058, м. Київ, пр. Космонавта Комарова, 1, ауд. 1.209.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці та на веб-сайті Національного авіаційного університету (03058, м. Київ, пр. Космонавта Комарова, 1).

Автореферат розіслано «29» квітня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Ладогубець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Входження України у світовий освітній простір вимагає формування якісних освітніх послуг для підготовки майбутніх молодших спеціалістів вищої кваліфікації та відповідність їх умовам міжнародного ринку праці. Реформування системи вищої освіти України та динамічні трансформації соціально-економічних процесів, що відбуваються в світовій економіці, зумовлюють вдосконалення освітнього процесу та формування нових вимог до професійної підготовки сучасних спеціалістів економічного профілю.

Стратегічні завдання та вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх спеціалістів наголошуються в Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001), Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007), Концепції розвитку економічної освіти в Україні (2004); у комплексі нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти, в «Національній рамці кваліфікацій України» (постанова Кабінету Міністрів України №1341 від 23.11.2011р.), в Законі України «Про освіту» (2016) та основних засадах розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу.

В умовах реструктуризації економіки сучасна парадигма економічної освіти України передбачає підготовку висококваліфікованого майбутнього молодшого спеціаліста, і цей процес охоплює не тільки розвиток його професійної компетентності, а й формування внутрішньої готовності до опанування професією та власної реалізації. Неперервність професійної освіти як динамічної системи посилює роль кожного освітнього ступеня, зокрема, підготовка молодших спеціалістів у коледжах забезпечує випереджувальну, загальноосвітню і професійну підготовки, наступність і взаємозв'язок для подальших видів і рівнів професійної освіти. Здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста розвиває у студентів розуміння та значущість економічних теорій та практик, що впливають на якість формування професійних вмінь і відіграють важливу роль в отриманні повної вищої економічної освіти.

Проблему вдосконалення підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю до професійної діяльності досліджували А. Горкуненко, І. Зарубінська, Г. Курдюмов, М. Теловата та ін.; аспекти професійних якостей майбутніх економістів розглядали: І. Горностаєва, Т. Степанова; проблему професійної компетентності в процесі підготовки на основі компетентнісного підходу досліджували вітчизняні вчені (Н. Булгакова, Т. Десятов, Е. Лузік, Н. Лук'янченко, Н. Морзе, В. Неволіна, О. Овчарук, О. Пометун), російські дослідники (І. Зимня, К. Кирей, Н. Кузьміна, Е. Платонов, А. Хуторський, Е. Яковлев) та зарубіжні науковці (Л. Морріс, Д. Рікен, Ф. Тейлор). Значна кількість досліджень присвячена проблемам обґрунтування, удосконалення та розробці професіограм спеціаліста економічного профілю (Дж. Равен,

Г. Романова, Л. Фаткін), організації навчального процесу у вищих закладах освіти та педагогічним особливостям управління економічною підготовкою (Т. Герлянд, П. Лузан, Н. Лук'янченко, Н. Ничкало, Л. Нічуговська, О. Чорна, Т. Шамова та ін.). Пріоритетним напрямом модернізації науковці визначають особистісно орієнтовану освіту та професіоналізацію особистості.

Проте у наукових публікаціях дослідників професійної підготовки майбутніх працівників економічного профілю: О. Баєва, А. Батаршева, А. Виноградської, Г. Засобіної, С. Рубінштейна, В. Руденко, Л. Солянкіної, Н. Ткаченко та дисертаційних дослідженнях І. Аветісової, І. Носач, розкриваються лише окремі аспекти зазначеного напрямку. Вивченню теоретико-методичних праць формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю присвячені дослідження І. Горностаєвої, О. Жиронкіної, Т. Коваль, С. Тарасової, але більшість згаданих напрацювань розкривають сутність формування професійних вмінь майбутніх викладачів, інженерів та спеціалістів деяких інших сфер. Виявлено, що поза увагою вчених залишилися наукові аспекти формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

Вивчення напрацювань науковців із проблеми формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю сприяло виявленню *низки суперечностей* між: сучасними вимогами професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів до виробничої діяльності в коледжі та низьким рівнем загальноосвітньої підготовки і розвитком суб'єктів навчально-виховного процесу; високими вимогами до сформованості професійних компетенцій, інтегрованих умінь і навичок та відсутністю цілісної методики їхнього формування; пріоритетом упровадження інноваційних технологій до професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів та домінуванням традиційних методів навчання; потребою вдосконалення та посилення творчої, професійно орієнтованої самостійної роботи майбутніх молодших спеціалістів з креативним підходом до вирішення фахових завдань та недостатнім рівнем сформованості продуктивних знань та практичних інтегрованих умінь майбутніх спеціалістів виконувати професійні функції у нестандартних виробничих ситуаціях; можливостями вдосконалення організації застосування інтерактивних технологій в процесі розвитку творчих здібностей майбутніх молодших спеціалістів та наявним рівнем науково-методичного забезпечення пізнавальної, виховної, квазіпрофесійної навчальної діяльності в економічних коледжах і практикою їх застосування у навчальному процесі.

Актуальність проблеми, її практична значущість, об'єктивні потреби удосконалення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю та наявні суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології професійної освіти Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету «Інноваційні технології оцінювання успішності виконавських умінь студентів» (№ 72А/12.02.02 на 2010-2012 р.) та «Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісної парадигми освіти у ВТНЗ» (№ 24/12.02.02 на 2012-2014 рр.).

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 2 від 12 жовтня 2011 р.) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 8 від 25 жовтня 2011 року).

Мета дослідження – на основі визначених, обґрунтованих й впроваджених організаційно-педагогічних умов розробити модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю та перевірити її ефективність.

Відповідно до зазначеної мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз теоретико-методичних аспектів формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю та розкрити поняттєво-категоріальний апарат дослідження.

2. Дослідити сутність, структуру та особливості професійної підготовки молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

3. Визначити та обґрунтувати сукупність організаційно-педагогічних умов, що забезпечують підвищення ефективності формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

4. Розробити структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю й перевірити її ефективність у процесі вивчення фахових дисциплін.

5. Конкретизувати критерії, показники, рівні сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю та удосконалити методику вивчення фахових дисциплін.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю в коледжах.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів:

- *теоретичні*: аналіз офіційних нормативних документів, наукової педагогічної, психологічної та спеціальної літератури; загальних і спеціальних праць із педагогіки та психології; порівняння, зіставлення – з метою вивчення

та узагальнення стану дослідженості проблеми, визначення напрямів, предмета, мети й завдань дослідження;

- *моделювання* – для розробки структурно-функціональної моделі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін;

- *емпіричні*: тестування, анкетування, спостереження за учасниками освітнього процесу, бесіди; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) – для одержання даних про стан і результати дослідження у процесі реалізації організаційно-педагогічних умов формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю;

- *математичної статистики* – для наукового опису і систематизації отриманих даних, виявлення кількісної залежності між досліджуваними явищами, аналізу й узагальнення отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що

вперше: визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують підвищення ефективності формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін (виокремлення елементів навчання у процесі покрокової подачі змісту предметної інформації з метою формування ключових та професійних компетенцій; використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання для внутрішньої мотивації молодших спеціалістів до навчальної діяльності; використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ) для активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю; організація творчої, професійно орієнтованої самостійної роботи майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю технологіями проблемного навчання);

- розроблено та перевірено структурно-функціональну модель, що відображає формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю на основі впроваджених організаційно-педагогічних умов та базується на компетентнісному, системному, особистісно-діяльнісному, інтегративному підходах; містить три взаємопов'язані блоки (методологічно-цільовий, конструктивно-технологічний, діагностично-корегувальний);

уточнено:

- сутність понять: «професійні вміння молодших спеціалістів», «формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю»;

удосконалено:

- методику формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю, що передбачає цілеспрямоване залучення їх до проблемно-розвивальної, ігрової, тренінгової та проектної технологій навчання в процесі вивчення фахових дисциплін;

визначено:

- критерії (організаційно-пізнавальний, когнітивний, операційно-діяльнісний, контрольний-рефлексивний), показники та рівні (репродуктивний,

продуктивний, креативний) сформованості професійних вмінь у майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін;

подальшого розвитку набули: основні положення про особливість професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю, основним завданням яких є формування їх готовності до самоосвітньої, навчальної та професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в авторській розробці спецкурсу «Бізнес планування», що містить тренінги, контрольні завдання, рольові, ситуативні вправи, завдання для самостійної роботи, комплексні контрольні роботи для перевірки рівнів сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі як аудиторної, так і поза аудиторної роботи, та методичних рекомендацій для науково-педагогічних працівників щодо формування професійних вмінь у майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Промислово-економічного коледжу Національного авіаційного університету (довідка № 130/1 від 10 червня 2016 р.), Смілянського промислово-економічного коледжу Черкаського державного технічного університету (акт впровадження від 16 травня 2016 р.) та Коледжу економіки і управління ДВНЗ Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (акт впровадження від 28 жовтня 2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: *міжнародних*: «Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору» (Київ, 2012), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2013), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 2014, 2015), «Права, за якими судиться малоросійський народ» (Глухів, 2013), «Дилеми соціальної освіти. Що сьогодні і що потім?» (Ченстохов, Польща, 2014); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 2011, 2012, 2013), «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (Дніпропетровськ, 2013), «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії (Рівне, 2013); *науково-практичному семінарі*: «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 2014).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17 одноосібних наукових працях, зокрема у 8 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України; 1 – у закордонному науковому виданні; 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних, міжнародних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Роботу виконано українською мовою, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (299 найменувань, із них 20 –

іноземною мовою), 9 додатків. Загальний обсяг дисертації – 248 сторінок. Основний зміст викладено на 168 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 8 рисунків та додатки на 47 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність теми дослідження; визначено мету, об'єкт, предмет та основні завдання дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення роботи; подано відомості про апробацію й впровадження здобутих результатів у практику навчального процесу, структуру дисертаційної роботи.

У *першому розділі* – **«Теоретичні аспекти формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін»** – проведено аналіз і узагальнення наукової літератури з проблеми формування професійних вмінь: визначено особливості професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у контексті сучасних вимог і суспільних запитів; з'ясовано структуру професійних вмінь та проаналізовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження щодо формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що в теорії та практиці професійної освіти накопичено значний досвід щодо визначення теоретичних аспектів формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю. Водночас проблема формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю в процесі вивчення фахових дисциплін не знайшла належного висвітлення.

Аналіз поглядів науковців-дослідників (С. Амеліна, Б. Андрушків, Н. Булгакова, О. Булейко, О. Дубасенюк, М. Євтух, А. Іванченко, І. Зимня, І. Зязюн, В. Луговий, П. Лузан, Е. Лузік, С. Моррис, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Теловата, Є. Хриков, С. Щолок) на проблему професіоналізації особистості надав змогу визначити особливості сучасної професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю, з-поміж них: наявність тенденцій до входження навчальних закладів – коледжів у структури інститутів та університетів; гнучкість профілювання та спеціалізації; цілеспрямована орієнтація на професійну діяльність молодшого спеціаліста економічного профілю, залучення студентів до науково-дослідницької роботи. Результативність такої професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів пов'язана з проблемою розвитку особистості, яка формується і вдосконалюється в процесі навчання. Підвищення ефективності розвитку особистості можливе лише у процесі оволодіння перспективними тенденціями фахового становлення, досвідом попередніх поколінь, культурою, власним позитивним результатом суспільних відносин через формування умінь та навичок. Тому сформованість професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів розглядалася як умова, що реалізує взаємозв'язок між діяльністю та метою професійної підготовки, яка ставиться.

Виходячи з того, що в умовах ринкової економіки виникає необхідність підготовки конкурентоздатних спеціалістів, вченими (Е. Лузік, Н. Ничкало, М. Теловата та ін.) акцентується увага на формуванні знань, вмінь та навичок, що підвищують якість професійної підготовки майбутнього молодшого спеціаліста в різних швидкоплинних процесах економіки. Основним показником якості професійної підготовки є сформованість професійних вмінь через накопичення ключових компетенцій, що дозволять майбутньому молодшому спеціалісту економічного профілю оптимізувати професійні компетенції в процесі професійної діяльності й підвищувати кваліфікації впродовж всього життя. У коледжі основою професійної підготовки майбутнього молодшого спеціаліста є *професійна освіта* – це сукупність певних знань та відповідних практичних умінь та навичок, оволодіння якими дає змогу працювати молодшим спеціалістом в певній галузі. Звідси *«професійні вміння майбутніх молодших спеціалістів»* розуміємо як спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю спеціальних знань, навичок та уявлень про професійну діяльність. Відповідно *сформованість професійних вмінь* в процесі професійної підготовки молодших економістів забезпечує *готовність до професійної діяльності*, практична реалізація якої потребує модернізації, вдосконалення та впровадження методів, засобів і прийомів, різних педагогічних технологій, що сприятимуть наближенню навчання у коледжі до реальної професійної діяльності в змінних умовах сучасності. Тому *формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю* розглянуто як процес та результат реалізації сукупності економічних знань, вмінь та відповідних особистісних якостей майбутніх молодших спеціалістів, здатності інтегрувати їх у професійну діяльність.

Визначення особливостей професійної підготовки спеціалістів економічного профілю та уточнення поняттєво-категоріального апарату дослідження дало можливість з'ясувати специфіку *професійної діяльності* майбутніх молодших спеціалістів, яка полягає у засвоєнні знань, формуванні умінь і навичок, необхідних для підрахунків, планування, розв'язування професійних завдань, аналізу економічних показників, прийняття рішень в межах фахової тематики та виховання професіонала, здатного усвідомлювати значущість і відповідальність за результати своєї професійної діяльності перед суспільством.

На основі аналізу освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікації «Молодший спеціаліст з економіки підприємства» в дослідженні було уточнено та акцентовано увагу на групі таких професійних вмінь, як: *дослідницькі, практичні, технологічні, організаційно-контролюючі*. Саме для реалізації цих вмінь в процесі навчання необхідним є розвиток логічного, економічного, критичного мислення; встановлення причинно-наслідкових зв'язків; пізнавальної активності до майбутньої професії; професійної мобільності; креативності; ефективного прийняття рішень; умінь обробляти інформацію та орієнтуватися в інформаційних потоках, готувати виступи, презентації; емоційної стійкості і стресостійкості; організованості, самостійності,

відповідальності, уважності. Ці якості, в свою чергу, сприяють формуванню готовності молодших спеціалістів до майбутньої професійної діяльності.

З метою визначення шляхів цілеспрямованої роботи щодо формування професійних вмінь у майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю на пошуковому етапі експериментального дослідження було проведено анкетування та опитування студентів, а також спостереження за навчальним процесом. Отриманні результати засвідчили, що у більшості майбутніх молодших спеціалістів (понад 60%) професійні якості та вміння перебували на репродуктивному рівні і підтвердили необхідність удосконалення, корекції методики формування професійних вмінь та підвищення її результативності у процесі вивчення фахових дисциплін.

У *другому* розділі – **«Науково-методичні основи формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін»** – визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю; описано алгоритм їх реалізації в навчальному процесі ВНЗ I-II рівня акредитації; розроблено структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін та вдосконалено методику формування професійних вмінь; представлено методичні рекомендації щодо підвищення ефективності формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

З метою пошуку ефективних педагогічних шляхів формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю здійснено аналіз актуальних наукових підходів до вирішення цієї проблеми (А. Авдєєв, Ю. Бабанський, П. Гальперин, І. Козловська). Це дало змогу сформулювати *гіпотезу дослідження*, яка полягає у припущенні, що формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю підвищиться при реалізації організаційно-педагогічних умов, а саме: виокремлення елементів навчання у процесі покрокової подачі змісту предметної інформації з метою формування ключових та професійних компетенцій; використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання для внутрішньої мотивації молодших спеціалістів до навчальної діяльності; використання інформаційно-комунікаційних технологій для активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю; організація творчої, професійно-орієнтованої самостійної роботи майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю технологіями проблемного навчання.

Реалізація *першої* організаційно-педагогічної умови засобами виокремлення елементів навчання у процесі покрокової подачі змісту предметної інформації дала змогу виявити, що від зазначеного залежить розуміння предметної інформації, підвищуються пізнавальний інтерес і якість оволодіння знаннями майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, що, в

свою чергу, сприяє розвитку професійних компетентностей як інтегративної властивості людини. Тренінг, що проводився для майбутніх молодших спеціалістів другого курсу під час вивчення дисципліни «Планування та організація діяльності підприємства» (ПОДП), містив покрокову структурну програму технології формування професійних вмінь, яка розглядалася як доцільно організована педагогічна взаємодія, де внаслідок «програвання» кожного кроку, відбувалося закріплення дій-навичок, сприяючи формуванню ключових та професійних компетенцій майбутніх молодших спеціалістів. Було розроблено навчально-методичне забезпечення (інструкції, графіки, контрольні, тестові завдання, відповідні сучасним вимогам до професійної діяльності).

Для реалізації *другої* організаційно-педагогічної умови на основі інтегративного підходу для внутрішньої мотивації студентів другого курсу використовувалися міжпредметні зв'язки при вивченні дисциплін «ПОДП», «Менеджмент», а саме: акцентувалась увага на розумінні навчального матеріалу та взаємозв'язок його з практичною діяльністю. З цією метою для навчально-методичного забезпечення було розроблено перелік дискусії, бесід, що містили багаторівневий комплекс тем та завдань. На відміну від традиційних методів навчання для реалізації зазначеної умови застосовувались такі методи, як «Сократична бесіда», «мозкова атака», а також, в удосконаленій нами методиці враховувався рівень знань студентів та розвиток їхніх професійних та особистісних якостей.

При реалізації *третьої* організаційно-педагогічної умови застосовувалися інформаційно-комунікаційні технології для активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх молодших спеціалістів третього курсу. Це дало змогу майбутнім молодшим спеціалістам значно підвищити рівень умінь обробляти інформацію у великих обсягах; розвинути здібності орієнтування в інформаційних потоках, приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішення у складній ситуації. Особливу увагу було приділено методам проектів, мультимедійних презентацій, тестам зі Moodle платформи, що дозволило сформувати вміння майбутніх економістів планувати професійну діяльність.

Впровадження *четвертої* педагогічної умови засвідчило, що, використовуючи технології проблемного навчання, організація творчої, професійно-орієнтованої самостійної роботи для третього курсу допомогла сформувати у майбутніх молодших спеціалістів продуктивне мислення, пізнавальну активність, самостійність, готовність до динамічних змін, оперативність у прийнятті рішення та здатність до переговорного процесу та співробітництва. Відповідно був розроблений спецкурс «Бізнес планування», де використовувався дослідницький метод навчання, метод аналізу і розв'язання виробничих ситуацій, метод порівняння, проводились проблемні лекції, наприклад «Організаційно-виробниче забезпечення конкурентоспроможності продукції».

Урахування теоретико-методичних засад, удосконалена методика формування професійних вмінь (тренінгові, проектні технологій та ін.), зміст

та процес її реалізації дали змогу визначити діагностувальний інструментарій для виявлення стану сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін за чотирма критеріями та показниками, а саме:

– *організаційно-пізнавальний* (пізнавальна активність до професійної діяльності; адекватність осмислення ситуації взаємодії в загальнокультурному контексті відповідно до характерних для суспільства зразків розуміння та сприйняття, оцінок та ставлень);

– *когнітивний* (знання прийомів ефективного розв'язування професійно-орієнтованих завдань; володіння інформацією щодо специфіки ведення переговорного процесу; знання прийомів самоосвіти та самовдосконалення; прояв креативності в професійній діяльності);

– *операційно-діяльнісний* (здатність використовувати професійно важливі знання при вирішенні виробничих завдань; володіння ефективними технологіями переговорного процесу; оволодіння методами, способами і досвідом самостійного розв'язання професійних завдань);

– *контрольно-рефлексивний* (прояв адаптивно важливих особистісних якостей: діловитості, емоційної стійкості, відповідальності, активності; комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; уміння прогнозувати та співвідносити особистісно-професійні можливості).

Відповідно до визначених критеріїв та показників встановлено рівні (репродуктивний, продуктивний, креативний) сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін.

Так у майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю *репродуктивний рівень* сформованості професійних вмінь передбачає елементарний прояв показників за всіма критеріями. Вони виявляють незначний інтерес до професійної діяльності, сформованості переважно зовнішніх мотивів, також наявна відсутність пізнавального інтересу, присутні поверхневі професійні знання; репродуктивний тип мислення, що зумовлює ситуативне виявлення самостійності, має місце системність, але все, що виконується, не виходить за межі завдання. На цьому рівні вони не здатні до розв'язання професійних завдань та володіти простими прийомами роботи з програмним забезпеченням; у них практично відсутня зацікавленість до різних видів представлення інформації в особистих цілях, в наданні оцінки інформації за запропонованим зразком. Має місце незначний характер виявлення діловитості, емоційної стійкості, відповідальності, активності; присутня потреба у спонуканні з боку викладача, не сформованість навичок взаємодії, залежність від думки авторитетної людини, відсутня наполегливість.

Продуктивний рівень характеризується достатньою сформованістю інтересу до різних видів професійної діяльності майбутніх молодших спеціалістів. Вони мають частковий прояв креативності. Майбутні молодші спеціалісти економічного профілю з продуктивним рівнем достатньо

професійно вміють працювати з інформацією (пошук, аналіз, збереження, перетворення, передача), здатні виявляти особистісні якості; при частковому управлінні ззовні здійснюють вихід на більш високий рівень, але успішність їхньої комунікації часто залежить від зовнішніх обставин і вони частково проявляють наполегливість у досягненні мети.

Креативний рівень передбачає високу спрямованість майбутніх молодших спеціалістів на творчість, на самостійне виконання проектів, що проявляється у високому усвідомленні значущості майбутньої професії, наявний стійкий інтерес до різноманітних видів професійної діяльності, зокрема внутрішні мотиви домінують над зовнішніми. Їх вирізняють усвідомлені глибокі знання про сутність професійної діяльності, власні індивідуально-психологічні особливості; продуктивний та творчий тип мислення; діяльність спрямована на втілення особистого, оригінального задуму. Раціонально використовують ІКТ, мають розвинене вміння здійснювати й ефективно використовувати прийоми, стратегії при вирішенні професійних завдань.

За результатами теоретико-методичного та практичного дослідження розроблено структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю в процесі вивчення фахових дисциплін (рис. 1), яка складається з трьох основних блоків: *методологічно-цільового* (мета, завдання, підходи, принципи дослідження); *конструктивно-технологічного* (етапи формування професійних вмінь: діагностико-мотиваційний, процесуально-діяльнісний та рефлексивно-корекційний, удосконалена методика на основі впроваджених організаційно-педагогічних умов); *діагностично-корегувального* (моніторинг рівня сформованості професійних вмінь, діагностика, критерії, показники, рівні).

Практична реалізація розробленої структурно-функціональної моделі представлена методичними рекомендаціями для викладачів ВНЗ I-II рівня акредитації щодо підвищення ефективності формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін та впровадженням авторським спецкурсом «Бізнес планування» для студентів третього курсу, який вміщував 108 годин.

У *третьому* розділі – «**Експериментальна перевірка ефективності моделі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін**» – описано методику та організацію проведення етапу дослідження, проаналізовано результати обробки одержаних даних.

Експериментальне дослідження проводилося на базі Промислово-економічного коледжу Національного авіаційного університету за участі студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», за спеціальністю: 5.03050401 «Економіка підприємства» (129 осіб) галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво».

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін

Дослідження тривало впродовж 2012-2016 рр. і передбачало три етапи: *перший* (2012-2013 рр.) – *пошуковий* (вивчення стану розробленості проблеми, визначення понятійного апарату дослідження, конкретизація задач дослідження, аналіз реального стану професійних якостей майбутніх молодших спеціалістів); *другий* (2014-2015 рр.) – *дослідно-експериментальний* (розроблено структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю) та діагностичний інструментарій, який вміщував психолого-педагогічні методики: «Спрямованість на отримання знань»; «Визначення рівня сформованості пізнавальної потреби»; «Мотивація навчання у ВНЗ»; діагностична анкета «самостійна професіоналізація»; експрес-діагностика рівня самооцінки; опитувальник «Перцептивна оцінка типу стресостійкості»; тести зі Moodle платформи, комплекс тестів на виявлення наявного рівня знань студентів; опитування, інтерв'ювання та ін.; *третій* (2015-2016 рр.) – *завершально-узагальнюючий* (перевірка ефективності розробленої структурно-функціональної моделі на основі впроваджених організаційно-педагогічних умов у навчальний процес для майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю).

До складу експериментальної групи (ЕГ) входило 64 особи, а контрольної групи (КГ) – 65 осіб; здійснено порівняльний аналіз рівнів сформованості професійних вмінь (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін, (%)

Групи	Показники Критерії	На початку експерименту			Наприкінці експерименту		
		Креатив- ний	Продук- тивний	Репродук- тивний	Креатив- ний	Продук- тивний	Репродук- тивний
КГ	Організаційно- пізнавальний	9,23	13,85	76,92	12,30	21,55	66,15
ЕГ		9,37	17,20	73,43	31,26	53,12	15,62
КГ	Когнітивний	13,84	29,23	56,93	24,61	36,92	38,47
ЕГ		17,20	34,37	48,43	37,51	57,81	4,68
КГ	Операційно- діяльнісний	16,92	21,53	61,55	23,08	29,23	47,69
ЕГ		15,62	28,12	56,26	42,18	43,76	14,06
КГ	Контрольно- рефлексивний	9,23	12,31	78,46	15,38	21,53	63,09
ЕГ		10,93	20,31	68,76	31,25	35,93	32,82

Достовірність отриманих позитивних результатів педагогічного експерименту підтверджено на основі статистичного критерію Стьюдента. Систематизовано результати дослідження, сформульовано основні висновки і визначено перспективи подальшого дослідження проблеми.

Аналіз отриманих результатів підтвердив гіпотезу дослідження та ефективність впровадження розробленої структурно-функціональної моделі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін. Отже, мету дослідження досягнуто, поставлені завдання виконано.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та практичне вирішення актуальної проблеми, що полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів в економічному коледжі на основі впроваджених організаційно-педагогічних умов. Отримані результати дослідження підтверджують гіпотезу дослідження, а реалізовані мета і завдання дали змогу сформулювати наступні висновки та запропонувати рекомендації, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Аналіз теоретико-методичних аспектів формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів показав, що в умовах ринкової економіки акцентується увага на формуванні знань, вмінь та навичок, що підвищують якість професійної підготовки майбутнього молодшого спеціаліста в різних швидкоплинних процесах економіки. Вивчення психолого-педагогічної літератури надало змогу визначити особливості сучасної професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю з поміж них є: наявність тенденції до входження ВНЗ I-II рівнів акредитації (коледжів) у структури інститутів та університетів, співпраця між вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації; гнучкість профілювання та спеціалізації; цілеспрямована орієнтація на професійну діяльність молодшого спеціаліста економічного профілю, залучення студентів до науково-дослідницької роботи. Результати аналізу затверджених навчальних програм з фахових дисциплін «Планування та організація діяльності підприємства», «Менеджмент» дали можливість визначити специфіку економічної діяльності, яка полягає у професійній спрямованості й розвитку особистісних якостей майбутніх молодших спеціалістів та виявити, що проблема формування професійних вмінь майбутніх спеціалістів залишається недостатньо вирішеною. Про це свідчать і виявлені суперечності.

2. Розкрито поняттєво-категоріальний апарат дослідження. Формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю представлено як ланцюг ключових понять, а саме: «процес навчання – професійна підготовка – якість професійної підготовки – професійні вміння – компетенції – готовність до використання професійних вмінь». Доведено, що сформованість професійних вмінь полягає у *готовності* особистості здійснювати ефективну професійну діяльність на основі оволодіння необхідними знаннями, узагальненими вміннями і навичками; акцентовано увагу на групу таких професійних вмінь, як: *дослідницькі практичні, технологічні, організаційно-контролюючі*. Уточнено, що формування

професійних вмінь в процесі вивчення фахових дисциплін – це складний процес, що містить систему наукових економічних знань і вмінь, здатність адаптувати їх у професійну діяльність, мотивів діяльності, інтегрованих показників культури, а також наявність стійкої готовності майбутнього молодшого спеціаліста до професійного зростання.

3. Визначено сутність науково-методичних основ, що містять сукупність організаційно-педагогічних умов, які впливають на ефективність формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін: 1) виокремлення елементів навчання у процесі покрокової подачі змісту предметної інформації з метою формування ключових компетенцій дало змогу виявити, що від зазначеного залежить якість оволодіння знаннями, а їхній розвиток адекватний розвитку компетентності як інтегративної властивості людини; 2) використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання для внутрішньої мотивації молодших спеціалістів до навчальної діяльності забезпечило системність навчального плану, що сприяло внутрішній мотивації до навчання й послідовному поєднанню фахових дисциплін в єдине ціле; 3) використання інформаційно-комунікаційних технологій для активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю дало змогу значно підвищити рівень їх вмінь обробляти інформацію у великих обсягах; розвивати здібності, орієнтуватися в інформаційних потоках, рівень готовності до використання професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю; 4) організація творчої, професійно-орієнтованої самостійної роботи майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю технологіями проблемного навчання, допомогла сформувати у майбутніх молодших спеціалістів продуктивне мислення, пізнавальну активність, самостійність, готовність до динамічних змін, оперативність у прийнятті рішення та здатність до переговорного процесу та співробітництва. Теоретичну основу обґрунтування організаційно-педагогічних умов склали системний, інтегративний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний підходи та принципи: послідовності та доступності навчання, фрактальний, міждисциплінарної інтеграції, самоактуалізації в професії, моделювання професійної діяльності.

4. На підставі обґрунтованих організаційно-педагогічних умов розроблено структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін, що містить три взаємопов'язані блоки (методологічно-цільовий, конструктивно-технологічний, діагностично-корегувальний) та удосконалено методіку. На відміну від традиційних методів у процесі вивчення фахових дисциплін було застосовано такі методи, як дослідницький метод навчання, «Сократична бесіда», «мозкова атака», проблемно-розвивальні, ігрові, тренінгові та проектні технології. Розроблено діагностичний інструментарій, який об'єднував психолого-педагогічні методики; комплекс тестових завдань на виявлення наявного рівня знань студентів; тести зі Moodle платформи, опитування, інтерв'ювання та анкетування майбутніх молодших спеціалістів.

Визначено, що критеріями сформованості професійних вмінь є: *організаційно-пізнавальний* (пізнавальна активність до професійної діяльності; адекватність осмислення ситуації взаємодії в загальнокультурному контексті); *когнітивний* (знання прийомів ефективного розв'язування професійно-орієнтованих завдань; прийомів самоосвіти та самовдосконалення; прояв креативності в професійній діяльності); *операційно-діяльнісний* (здатність використовувати професійно важливі знання при вирішенні виробничих завдань; володіння ефективними технологіями переговорного процесу; оволодіння методами, способами і досвідом самостійного розв'язання професійних завдань); *контрольно-рефлексивний* (прояв адаптивно важливих особистісних якостей: діловитості, емоційної стійкості, відповідальності, активності; комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; здатність до рефлексії інноваційної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; уміння прогнозувати та співвідносити особистісно-професійні можливості) і рівні – репродуктивний, продуктивний та креативний.

5. Ефективність розробленої структурно-функціональної моделі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю була підтверджена у процесі вивчення фахових дисциплін. Проведене порівняння результатів визначило, що показники креативного рівня оволодіння знаннями: за *організаційно-пізнавальним* критерієм в експериментальній вибірці порівняно з контрольною, зросли на 18,96%; за *когнітивним* критерієм в експериментальній вибірці порівняно з контрольною зросли, – на 12,87%; за *операційно-діяльнісним* критерієм в експериментальній вибірці порівняно з контрольною зросли на – 19,1%; за *контрольно-рефлексивним* критерієм в експериментальній вибірці порівняно з контрольною зросли на – 15,87%. Для викладачів ВНЗ I-II рівня акредитації розроблено методичні рекомендації та комплекс навчально-методичних розробок, які представлені в авторському тренінгу «Поетапне формування професійних вмінь у процесі вивчення фахових дисциплін для майбутніх молодших економістів». Матеріал тренінгу може бути використано у ВНЗ I-II рівня акредитації для майбутніх молодших спеціалістів інших спеціальностей під час оволодіння ними фахових дисциплін у групах із достатнім рівнем професійних вмінь, як додатковий матеріал для їхньої індивідуальної та самостійної роботи.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю. Перспективним є порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі ВНЗ України та країн Європи; подальша удосконалена технологія формування компетентностей майбутніх магістрів-економістів в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані наукові результати дослідження

1. Гаврутенко Л. А. Структурно-функціональна модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у ВНЗ I-II рівня акредитації / Л. А. Гаврутенко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія: зб.наук. пр. – Київ: НАУ, 2015. Вип.1 (6). – С. 51–56.

2. Гаврутенко Л. А. Організаційно-педагогічні умови формування професійних вмінь майбутніх спеціалістів економічного профілю у ВНЗ I-II рівня акредитації / Л. А. Гаврутенко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка, Психологія: зб.наук. пр. – Київ : НАУ, 2014. Вип.1 (5). – С. 40–45.

3. Гаврутенко Л. А. Формування готовності до професійної діяльності майбутнього економіста [Електронний ресурс ISSN Online:] / Л. А. Гаврутенко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – № 6 (38). – С. 53–62.

4. Гаврутенко Л. А. Використання тренінгових технологій при вивченні економічних дисциплін студентами економічного коледжу / Л. А. Гаврутенко // Вища освіта України. – 2012. – № 1 (додат. 1), темат. вип. «Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору». – С. 200–205.

5. Гаврутенко Л. А. Вплив процесу навчання на розвиток критичного мислення майбутніх спеціалістів економічного профілю / Л. А. Гаврутенко // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” – Додаток 1 до Вип. 31. Том III (45): Тематичний випуск „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К.: Гнозис, 2013. – С. 50–57.

6. Гаврутенко Л. А. Методологічні підходи та принципи до формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю / Л. А. Гаврутенко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія: зб.наук. пр. – Київ: НАУ, 2016. Вип.1(6). – С. 51–56.

7. Гаврутенко Л. А. Критерії, показники та рівні сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін / Л. А. Гаврутенко // Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Черкаси: Вид. відділ ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. – Вип. 13. – С. 66–72.

8. Гаврутенко Л. А. Перевірка ефективності формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін / Л. А. Гаврутенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. наук. праць. – Вип. 48 / Редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ „Нілан ЛТД”, 2016. – С. 33–37.

Стаття у зарубіжному виданні

9. Havrutenko L. The place and role of the special course "Business Planning" in the training of economic students / L.Havrutenko // Problemy nowoczesnej edukacji.Co teraz i co rucniej. – Tom IV – Czestochowa :wydawnictwo WSL, 2014. – St. 121–126.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Гаврутенко Л. А. Формування економічного мислення в процесі підготовки майбутніх спеціалістів економічного профілю /Л. А. Гаврутенко // ГЛУХІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ – 2013 Збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції молодих вчених та студентів, присвяченої 270-літтю укладання «Прав, за якими судиться малоросійський народ», 15-17 листопада 2013 р. : тези доп. – Глухів, 2013. – С. 118–119.

11. Гаврутенко Л. А. Роль дискусії при вивченні фахових дисциплін студентами економічного профілю / Л. А. Гаврутенко // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції 29-30 листопада 2013р.: Частина II Наук. ред. О. Ю. Висоцький. тези доп. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2013. – С. 244.

12. Гаврутенко Л. А. Тренінг як провідний елемент навчального процесу студентів /Л. А.Гаврутенко // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К. : НАУ, 2011. – С. 80.

13. Гаврутенко Л. А. Основні завдання навчального процесу при підготовці майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю /Л. А. Гаврутенко // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К. : НАУ, 2013. – С. 26.

14. Гаврутенко Л. А. Технологія критичного мислення як складова формування професійних вмінь у майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю / Л. А. Гаврутенко// Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – К. : НАУ, 2012. – С. 21.

15. Гаврутенко Л. А. Вплив ІКТ- компетентності на майбутніх спеціалістів економічного профілю /Л. А. Гаврутенко // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21-22 березня 2014 р. / За аг. ред. Е.В. Лузік, О. М. Акмалдінової. – К. : НАУ, 2014. – С. 45.

16. Гаврутенко Л. А. Поняття професійної компетентності студента економічного профілю /Л. А. Гаврутенко // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії – Рівне, 2013. – С. 316.

17. Гаврутенко Л. А. Інформаційні технології при вивченні фахових дисциплін студентами економічного профілю /Л. А. Гаврутенко // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : Матеріали III Міжнародної науково-

практичної конференції 19 березня 2015р. / За аг. ред. Е. В. Лузік, О. М. Акмалдінової. – К.: НАУ, 2015. – С. 24.

АНОТАЦІЯ

Гаврутенко Л. А. «Формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін» – на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти – Національний авіаційний університет. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін. У результаті дослідження розкрито зміст і структуру процесу формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю; визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін; розроблено структурно-функціональну модель формування професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю та експериментально підтверджено її ефективність; уточнено сутність поняття «професійні вміння майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю»; визначено критерії, показники та рівні сформованості професійних вмінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю.

Ключові слова: професійні вміння, майбутні молодші спеціалісти економічного профілю, професійна діяльність, організаційно-педагогічні умови, професійна підготовка, модель.

АННОТАЦИЯ

Гаврутенко Л. А. Формирование профессиональных умений будущих младших специалистов экономического профиля в процессе изучения профессиональных дисциплин.– Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – «Теория и методика профессионального образования». – Национальный авиационный университет. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессиональных умений будущих младших специалистов в процессе изучения профессиональных дисциплин.

Анализ научно-педагогической литературы позволил выделить понятийный аппарат исследования, сформулировать гипотезу и организационно-педагогические условия их реализации, на основе которых разработана структурно-функциональная модель и усовершенствована методика формирования профессиональных умений будущих младших специалистов экономического профиля. Модель включает три взаимосвязанных блока: методологически-целевой, технологический, диагностический.

Методологическую основу обоснования организационно-педагогических условий составили педагогические подходы: системный, интегративный, личностно-деятельностный, компетентностный. Принципы: последовательности, доступности обучения, фрактальный, междисциплинарной интеграции, самоактуализации в профессии, моделирование профессиональной деятельности.

Диагностический инструментарий исследования включал критерии профессиональных умений: организационно-познавательный, когнитивный, операционно-деятельностный и контрольно-рефлексивный. Сравнительный анализ результатов экспериментального исследования показал, что в отличие от контрольных групп, в экспериментальных существенно увеличилось количество студентов с высоким и средним уровнем сформированности профессиональных умений.

Ключевые слова: профессиональные умения, будущие младшие специалисты экономического профиля, профессиональная деятельность, организационно-педагогические условия, профессиональная подготовка.

ABSTRACT

Havrutenko L. A. The formation of professional skills of future junior specialists on economics in the process of professional disciplines learning – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04. – Theory and Methods of Professional Education. – National Aviation University. – Kyiv, 2017.

The thesis is dedicated to the problem of formation of professional skills of future junior specialists on economics in the process of professional disciplines learning. The thesis outlines the present state of theory and practice of formation of professional skills, provides scientific substantiation of organizational and pedagogical conditions and develops a structural and functional model of professional skills of future junior specialists on economics in the process of professional disciplines learning. Effectiveness of the experimental model and improved methods of forming of future economics specialists' professional skills in the process learning have been proved. The thesis clarifies the essence and meaning of the notion "professional skills of future junior specialists on economics", defines its component structure. Criteria, indicators and levels of the studied phenomenon have been concretized.

Key words: professional skills, future junior specialists on economics, professional activity, pedagogical conditions, professional education.